הגמרא ממשיכה לפרש את הוכחת רבי מאיר: וּמַאי [–ומה] שאמר רבי מאיר 'מִדִּבְרֵיהֶם' למדנו' שמותר לטמא תרומת חמץ בשעה ששית של ערב פסח, כוונתו היא שיש להוכיח דין זה מִדִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים. שכשם שהתיר רבי חנינא להוסיף טומאה לבשר קודש שאינו אלא שלישי דרבנן ולעשותו שני, כמו כן מותר לטמא תרומת חמץ בשעה הששית על ידי שריפתה יחד עם תרומה טמאה, ואפילו שעד תחילת השעה השביעית עדיין היא מותרת מן התורה, ואינה אסורה באותה שעה אלא מדרבנן.

הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי רבי מאיר: אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מַשּׁוּם בַּר קַפָּרָא, מַתְנִיתִין [–משנתנו] מדברת בבשר אחד שנטמא בְּאַב הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא, ובבשר אחר שנטמא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא, ואין צורך לדחוק ולהעמיד את דברי רבי חנינא סגן הכהנים במשנתנו בבשר שנטמא בולד הטומאה דרבנן. וּמַאי [–ומה] שאמר רבי מאיר 'מִדִּבְרֵיהֶם' למדנו' ששורפים תרומה טהורה עם טמאה בשעה ששית של ערב פסח, אין כוונתו לדברי רבי חנינא ורבי עקיבא במשנתנו, אלא לדברי תנאים אחרים, וּמִדִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שנאמרו במקום אחר הוכיח דין זה.

הגמרא מבררת את דברי ריש לקיש: הֵי [–מה הם] דברי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שמהם למד רבי מאיר את דינו. אִילֵימָא מָתָא – אם נאמר שלמד מדין זה של רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּתָנַן – ששנינו במסכת תרומות (פ״ח מ״ח), חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד [–שאירע] לָהּ סְפֵק טוּמְאָה, כגון שנכנס אדם טמא למקום שבו נמצאת החבית, וספק אם נגע בתרומה או לא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם הָיְתָה מוּנַּחַת בְּמָקוֹם הַתּוּרְפָּה [–הפקר] שאינו משתמר, יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם הַמּוּצְנָע, כדי שלא יגע בה אדם טמא, וְאִם הָיְתָה מְגוּלָּה יְכַסֶּנָּה, כדי שלא יפול לתוכה שרץ ויטמאנה. ואף שהיא ספק טמאה, מכל מקום אנו מוזהרים עליה לשומרה מטומאה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אִם הָיְתָה מוּנַּחַת בְּמָקוֹם חֲמוּצְנָע יַנִּיחֶנָּה [–רשאי להניחה] בְּמָקוֹם הַתּוּרְפָּה, וְאִם הָיְתָה מְכוּסָּה יְגַלֶּנָּה – רשאי לגלותה, ואפילו שבכך הוא גורם לה להיות עלולה לקבל טומאה על ידי מגע אדם טמא או שרץ. שכן לא הזהירה התורה לשמור מפני הטומאה אלא בתרומה הראויה לאכילה, שהרי אם תיטמא תיאסר באכילה, ולא בתרומה ספק טמאה שאינה ראויה לאכילה. ולמד רבי מאיר מדברי רבי יהושע, שמותר לטמא אף תרומה טהורה בשעה שישית של ערב פסח, מכיון שהיא כבר אסורה באיסור חמץ וחייבת בביעור, ואינה ראויה לאכילה. דוחה הגמרא: מִי דָּמֵי – וכי דומה דינו של רבי מאיר לדינו של רבי יהושע, הלא הָתָם [–שם] בתרומה ספק טמאה, התיר רבי יהושע גָּרְמָא בְּעָלְמָא – לגרום לה טומאה על ידי הנחתה במקום התורפה או גילויה, אבל לא על ידי מעשה בידים, ואילו הָכָא [–כאן] בשריפת תרומת חמץ, התיר רבי מאיר לטמא את התרומה הטהורה בְּיָדַיִם על ידי הנחתה על העצים יחד עם הטמאה, ואיך למד היתר זה מדברי רבי יהושע.

משום קושיא זו הגמרא מפרשת שרבי מאיר למד את דבריו מדין אחר של רבי יהושע: אֶלָּא מָתָא – מדין זה של רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ למד רבי מאיר את דינו. דְּתָנַן – ששנינו במשנה (שם מ״ט), חָבִית שֶׁל יַיִן תְּרוּמָה טהור שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּגַּת הָעֶלְיוֹנָה – בכלי שבו דורכים את הענבים, ובבור הגת הַתַּחְתּוֹנָה שלתוכו נשפך היין נמצא יין חוּלִּין טְמֵאִין, ואם יפול יין התרומה לתוכו יִטְמָא ויאסור אף את יין החולין, אף על פי שבאופן שאין אפשרות להצילה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע כפי שיובא בסמוך, מכל מקום מוֹדֶה [–מודים] רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁאִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה [–מהתרומה] לכל הפחות רְבִיעִית הלוג בְּטָהֳרָה, על ידי שיביא כלים טהורים ויקבל אותה בהם קודם שתיפול לתוך החולין, יַצִּיל – עליו לחזור אחר כלים אלו כדי להצילה מטומאה. ואפילו שעד שימצא כלים טהורים יפול חלק מן התרומה לתוך החולין ויאסרם, לא יקבלנה בכלים טמאים כדי להציל את החולין, שכן אסור לטמא תרומה לצורך הצלת החולין. וְאִם לָאו – ואם אינו יכול למצוא כלים טהורים, ועתידה התרומה ליפול כולה לתוך החולין ולהיטמא, נחלקו תנאים בדינו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תֵּרֵד התרומה לבור וְתִטַּמֵּא מאליה על ידי החולין הטמאים, וְאַל יְטַמְּאֶנָּה בְּיָדַיִם על ידי קבלתה בכלים טמאים, ואפילו שמחמת כן יאסרו החולין שבבור, לפי שאין לטמא תרומה בידים כדי להציל חולין מהפסד. וַרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אַף יְטַמְּאֶנָּה בְּיָדַיִם, כדי שלא תפול לתוך החולין ותאסרם, ואין בכך משום איסור לטמא תרומה, שהרי בין כך ובין כך היא עומדת להיטמא וללכת לאיבוד. נמצא שלדעת רבי יהושע מותר לטמא בידים תרומה שסופה לאיבוד, ומדבריו אלו למד רבי מאיר שמותר לטמא תרומת חמץ בשעה ששית של ערב פסח, ואפילו שמן התורה היא עדיין מותרת באכילה, לפי שסופה לאיבוד, שהרי מדרבנן היא אסורה באכילה וחייבת בביעור.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן למד רבי מאיר את דינו מדברי רבי יהושע, הַאי [–מה] שאמר רבי מאיר 'מִדִּבְרֵיהֶם' למדנו', קשה הוא, שהרי רק מדברי רבי יהושע למד כן, ו'מִדִּבְרֵיו' למדנו' בלשון יחיד מֵיבָּעֵי לֵיהּ [–היה לו] לרבי מאיר לומר, ולא 'מדבריהם' בלשון רבים. מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר – כך אמר רבי מאיר, מְמַחְלוֹקְתָן שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לָמַדְנוּ, שלהלכה שורפים תרומה טהורה עם הטמאה, כשיטת רבי יהושע, שהרי הלכה כרבי יהושע בטהרות, ולא כרבי אליעזר. הגמרא מוכיחה כפירושו של ריש לקיש בדברי רבי מאיר: דַּיְקָא נַמִּי – כך מדויק גם ממה דְּקָתָנֵי [–ששנינו] בהמשך משנתנו, שחלק רבי יוסי על רבי מאיר והשיב לו, מוֹדֶה [–מודים] רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. ומשמע מכך, שגם כוונת רבי מאיר היא לדברי רבי אליעזר ורבי יהושע, ולא לדברי רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִינָּהּ – אכן מוכח מדברי רבי יוסי שלכך כוונת רבי מאיר.

הגמרא מביאה אמורא נוסף שפירש את דברי רבי מאיר כריש לקיש: וְכֵן אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, מַתְנִיתִין – דברי רבי חנינא סגן הכהנים במשנתנו אמורים בבשר אחד שנטמא בְּאַב הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא, ובבשר אחר שנטמא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא, ואין להוכיח מדבריו על תרומת חמץ בשעה שישית שאינה אסורה אלא מדרבנן. וּמַאי – ומה היא כוונת רבי מאיר באומרו 'מִדִּבְרֵיהֶם' למדנו', מִדִּבְרֵי [–ממחלוקת] רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ למד זאת, שכשם שלדעת רבי יהושע מותר לטמא בידים תרומה שסופה להיטמא וללכת לאיבוד, כמו כן מותר לטמא בידים תרומת חמץ בשעה שישית משום שהיא עומדת לשריפה, והולכת לאיבוד.

רבא מקשה על פירושו של רב נחמן מברייתא: אִיתֵיבֵיהּ [–הקשה] רָבָא לְרַב נַחְמָן, הלא שנינו בברייתא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לרבי מאיר, אֵין הַנָּדוֹן של שריפת תרומת חמץ טהורה עם טמאה דּוֹמֶה לָרְאָיָה – לעדויות של רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא המובאות במשנתנו, שמהן אתה רוצה להוכיח לנידון האמור. שֶׁכֵּן בְּשֶׁהֵעִידוּ רַבּוֹתֵינוּ שמותר להוסיף טומאה לקדשים ותרומה טמאים, עַל מָה הֵעִידוּ בכדי שתוכל ללמוד מהם על תרומת חמץ. אִם כוונתך לעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים עַל הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה, שֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתוֹ עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה, אין משם ראיה, שהרי בשר זֶה שנטמא בולד הטומאה כבר טָמֵא הוא כדין שלישי לטומאה, וְכֵן בשר זֶה שנטמא באב הטומאה טָמֵא הוא כדין ראשון לטומאה, ודווקא משום שכבר נטמא הבשר השלישי מותר להוסיף לו טומאה. וְאִם כוונתך לעדותו של רבי עקיבא עַל הַשָּׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בְּטִבּוּל יוֹם שֶׁמְּדַלִּיקִין אוֹתוֹ בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בְּטֻמְאַת מֵת, גם משם אין ראיה, שהרי שמן זֶה פָּסוּל וְנֵר זֶה טָמֵא, ודווקא משום שכבר נפסל שמן זה מותר להוסיף לו טומאה. וְאַף אֲנוּ מוֹדִים בִּתְרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה, שֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתָהּ עִם הַתְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת בְּאַב הַטּוּמְאָה. אֲבָל הֵיאַךְ נִשְׂרוֹף בערב פסח תרומת חמץ הַתְּלוּיָה [–ספק טמאה ספק טהורה] עִם הַטְּמֵאָה, מכח עדויות אלו. הלא שֶׁמָּא יָבֹא אֵלִיָּהוּ לאחר זמן ויפשוט את הספק וְיִטַּהֲרֶנָּה, ויתברר שטימאנו תרומה טהורה בידים, ואף שצריך לבערה מכל מקום אסור לטמאותה. וכל שכן שאין ללמוד מדברי רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא שמותר לשרוף תרומה טהורה עם טמאה ולטמאותה.

רבי יוסי מביא הוכחה נוספת לאיסור שריפת תרומת חמץ טמאה עם הטהורה: **הַפִּיגּוּל** – קרבן שנשחט במחשבה לזרוק את דמו או לאוכלו או להקטירו חוץ לזמנו או חוץ למקומו, **וְהַנּוֹתָר** – קרבן שעבר זמן אכילתו או הקטרתו, **וְהַטָּמֵא** – בשר קרבנות טמא, שהם פסולים ויוצאים לשריפה, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין הֶם נִשְׂרָפִין כְּאַחַת** – ביחד, אלא הבשר הטמא נשרף בפני עצמו, והפיגול והנותר נשרפים בפני עצמם, משום שאסור לטמא אף קדשים פסולים, ואם ישרף הטמא יחד עם הפיגול והנותר יטמא אותם. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, נִשְׂרָפִין כְּאַחַת,** משום שאין איסור לטמא פיגול ונותר. ובהמשך הסוגיא תבואר מחלוקתם, וכיצד הוכיח מכאן רבי יוסי שלא כדברי רבי מאיר. מסיק רבא את קושייתו: **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – ואם יעלה על דעתך לפרש כדברי רב נחמן, **שִׁרְבֵי מֵאִיר** שאמר 'מדבריהם למדנו ששורפים תרומה טהורה עם הטמאה בפסח', **מִדִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שהתיר לטמא תרומה טהורה בידים **קָאָמַר** – למד את דינו, **אַמַּאי מַהֲדַּר לֵיהּ** [–מדוע השיב לו] **רַבִּי יוֹסֵי** שאין להוכיח מעדותו **דְּרַבִּי חֲנִינָא סָגָן הַכֹּהֲנִים** בבשר קודש 'שלישי' על תרומת חמץ. הרי לא מדברי רבי חנינא סגן הכהנים הוכיח רבי מאיר את דבריו, והיה לו לרבי יוסי לדחות את הוכחתו מדברי רבי יהושע בחבית של תרומה שנשברה, ולחלק בינה לבין תרומת חמץ.

רב נחמן מתרץ את קושיית רבא: **אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן** לרבא, **רַבִּי יוֹסֵי לָאו אַדַּעְתֵּיהּ** – רבי יוסי לא ירד לסוף דעתו של רבי מאיר, **דְּהוּא סָבַר שִׁרְבֵי מֵאִיר מִדִּבְרֵיהֶם דְּרַבִּי חֲנִינָא סָגָן הַכֹּהֲנִים קָאָמַר לֵיהּ** [–אמר לו] שמוכח ששורפים תרומת חמץ טהורה עם הטמאה, ועל כן השיב לו שאין משם ראיה, לפי שאין לדמות תרומה אסורה לתרומה טמאה. **וְשׁוּב אָמַר לֵיהּ** רבי מאיר לרבי יוסי, **אֲנָא** [–אני] **מִדִּבְרֵיהֶם דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָאָמִינָא** [–אמרתי] להוכיח ששורפים תרומת חמץ טהורה עם הטמאה, ולא מדברי רבי חנינא סגן הכהנים. וחזר **וְאָמַר לֵיהּ** רבי יוסי, **וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** המתיר לטמא בידים תרומה שסופה להיטמא **נַמִּי אֵינָהּ הִיא הַמַּדָּה** – גם כן אין להוכיח מדבריו שמותר לטמא תרומת חמץ טהורה, **דְּהָא מוֹדֶה** [–שהרי מודים] **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁשּׁוֹרֵף** זו – תרומה טהורה **בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְזוֹ** – ותרומה טמאה **בִּפְנֵי עַצְמָהּ.**

הגמרא מפרשת את תשובת רבי יוסי במשנתנו, לשיטת ריש לקיש שהוכחת רבי מאיר היא מדברי רבי יהושע. שואלת הגמרא: **וְאַמַּאי** [–מדוע] **אֵינָהּ הִיא הַמַּדָּה** להוכיח מדברי רבי יהושע בחבית תרומה שנשברה על תרומת חמץ טהורה, הלא **מַדָּה וּמַדָּה הִיא** להשוותן זו לזו. שהרי טעמו של רבי יהושע שהתיר לטמא בידים את יין התרומה הטהור, הוא משום שסופו ליפול לתוך החולין הטמאים שבבור וללכת לאיבוד. ואם כן מטעם זה יש להתיר גם לשרוף תרומה טהורה עם טמאה ולטמאותה בידים, שהרי סופה להשרף משום איסור חמץ וללכת לאיבוד. משיבה הגמרא: **שָׁאנֵי הָתָם** – שונה שם הדין בתרומה טהורה שסופה ליפול לתוך חולין טמאים, שהתיר רבי יהושע לטמאותה בידים משום **דְּאִיכָּא** [–שיש] **הֶפְסֵד** חוּלִין בנפילתה לתוכם, שהרי בכך הם נאסרים מחמת תערובת התרומה, וכדי למנוע הפסד זה התירו לקבלה בכלים טמאים ולטמאותה. מה שאין כן בתרומת חמץ טהורה, שאין הפסד בכך שישרפוה בפני עצמה ולא עם הטמאה, ועל כן אף על פי שהיא הולכת לאיבוד לא התיר רבי יהושע לטמאותה.

הגמרא מביאה קושיא על התירוץ האמור: **מַתְקִיף לָהּ** [–הקשה] **רַב יִרְמְיָה,** הלא כשם שבחבית שנשברה יש הפסד של יין החולין, כמו כן **בַּמַּתְנִיתִין** [–במשנתנו] בנידון שריפת תרומת חמץ טהורה, **נַמִּי אִיכָּא** [–גם כן יש] **הֶפְסֵד דְּעָצִים,** שהרי אם נאסור עליו לשרוף את התרומה הטהורה עם הטמאה, יצטרך עצים בפני עצמם לשריפת כל אחת מהן לבדה. ואם כן לשיטת רבי יהושע יש להתיר את שריפת הטהורה יחד עם הטמאה, מאחר שהיא הולכת לאיבוד. מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ הַהוּא סָבָא** [–אותו זקן] לרבי ירמיה, דווקא **לְהֶפְסֵד מְרוּבֶּה חָשְׁשׁוּ,** ועל כן התיר רבי יהושע לקבל את התרומה הטהורה בכלים טמאים כדי שלא תיפול לתוך החולין ותפסידם, אבל **לְהֶפְסֵד מוּעָט** של עצים **לֹא חָשְׁשׁוּ,** ועל כן אין להוכיח מדברי רבי יהושע שמשום הפסד זה מותר לשרוף תרומת חמץ טהורה עם הטמאה.

הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי במשנתנו: **אָמַר רַבִּי אַבָּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַחֲלוֹקֶת** רבי מאיר ורבי יוסי היא רק **בְּשֵׁשׁ** – בשעה השישית של ערב פסח, שלדעת רבי מאיר מותר לשרוף באותה שעה את תרומת החמץ הטהורה עם הטמאה, ולדעת רבי יוסי אסור לשורפן יחד, משום שמן התורה עדיין מותרת הטהורה באכילה, ואסור לטמאותה. **אֲבָל בְּשֶׁבַע** – בשעה השביעית, כשהתרומה הטהורה כבר נאסרה באכילה מן התורה, **לְדִבְרֵי הַכֹּל שׂוֹרְפִין** אותה יחד עם הטמאה ומטמאים אותה, משום שהיא כמו תרומה שכבר נטמאה, שכן אין לך טומאה גדולה יותר מאיסור תורה של חמץ, ועל כן אין מווהרים על שמירתה מטומאה.

הגמרא מבררת את דברי רבי יוחנן: **אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי אַבָּי, נִימָא קָסָבַר** – האם נאמר שסובר **רַבִּי יוֹחָנָן** שדברי רבי חנינא סגן הכהנים **בְּמַתְנִיתִין** אמורים **בְּבשר** אחד שנטמא **בְּאַב הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא** ונעשה ראשון, **וּבבשר** אחר שנטמא **בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה דְּרַבָּנָן** ונעשה שלישי לטומאה מדרבנן, ואפילו שבכך נוספת טומאה דאורייתא לבשר ה'שלישי'. **וּמַאי** [–ומה] שאמר רבי מאיר 'מִדִּבְרֵיהֶם למדנו', כוונתו שיש ללמוד זאת **מִדִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא סָגָן הַכֹּהֲנִים,** שממה שהתיר לטמא בשר קודש שעד עתה היה טמא רק מדרבנן, יש להוכיח שמותר לטמא תרומת חמץ בשעה שישית משום שהיא כבר אסורה, ואפילו שבאותה שעה אין איסורה אלא מדרבנן. שכן ממה שאמר רבי יוחנן 'מחלוקת בשש', משמע שדווקא בשעה ששית התיר רבי מאיר לטמאותה, אבל בשעה הרביעית או החמישית כשתרומת החמץ עדיין מותרת באכילה גם מדרבנן, מודה רבי מאיר שאסור לטמאותה, ואפילו שסופה ללכת לאיבוד. ואם כן מוכח שההיתר אינו משום דברי רבי יהושע שמותר לטמא תרומה שסופה לאיבוד, אלא בהכרח שמקור ההיתר של רבי מאיר הוא מדברי רבי חנינא שמותר לטמא תרומה שטמאה מדרבנן, והוא הדין לתרומה שאסורה מדרבנן באיסור חמץ בשעה הששית. או שמא, גם לדעת רבי יוחנן הוכחת רבי מאיר היא מדברי רבי יהושע, שמותר לטמא תרומה שסופה לאיבוד, ומה שאמר 'מחלוקת בשש' לאו דווקא הוא, אלא הוא הדין בשעה הרביעית והחמישית, שלשיטת רבי מאיר מותר לטמאותה משום שסופה לאיבוד, ונקט רבי יוחנן 'מחלוקת בשש' משום שהדרך היא לבער את החמץ באותה שעה.

אָמַר לֵיהּ רבי אסי לרבי זירא, **אִין** – אכן כן הוא, שלדעת רבי יוחנן הוכיח רבי מאיר את דבריו מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים ולא מדברי רבי יהושע, והתיר לטמא תרומת חמץ דווקא משעה שישית, משום שהיא כבר אסורה מדרבנן מאותה שעה, אבל קודם לכן לא התיר רבי מאיר לטמאותה, ואפילו שסופה ללכת לאיבוד. הגמרא מביאה כדברי רבי אסי בשם רבי יוחנן עצמו: **אִיתְּמַר נַמִּי** – כך גם נאמר בבית המדרש, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** דברי רבי חנינא סגן הכהנים **בְּמַתְנִיתִין,** לדעת רבי מאיר הם אמורים **בְּאַב הַטּוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא וּוְלַד הַטּוּמְאָה דְּרַבָּנָן. וּמַאי 'מִדִּבְרֵיהֶם** למדנו' שאמר רבי מאיר, **מִדִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא סָגָן הַכֹּהֲנִים. וּמַחֲלוֹקֶת** רבי מאיר ורבי יוסי היא **בְּשֵׁשׁ, אֲבָל בְּשֶׁבַע, לְדִבְרֵי הַכֹּל** – בין לרבי מאיר ובין לרבי יוסי, **שׂוֹרְפִין** תרומת חמץ טהורה עם הטמאה.

הגמרא מבקשת להוכיח כדברי רבי יוחנן מדברי הברייתא שהובאו לעיל: **לֵימָא מְסַיְּעָא לֵיהּ** – האם יש סיוע לדברי רבי יוחנן, שלדברי הכל מותר לטמא תרומה שאסורה מן התורה, ממה שאמר רבי יוסי בברייתא, **הַפִּיגּוּל וְהַנּוֹתָר וְהַטָּמֵא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵין נִשְׂרָפִין כְּאַחַת,** משום שאסור לטמא את הפיגול והנותר על ידי שריפתם עם הבשר הטמא, **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים** כולם **נִשְׂרָפִין כְּאַחַת.** והוכיח רבי יוסי משם, שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא בקדשים פסולים מן התורה, אבל בתרומה בשעה שישית שאינה אסורה אלא מדרבנן, אף בית הלל מודים שאסור

המשך בעמוד סב

לטמאותה. הרי שמודה רבי יוסי בקדשים האסורים מן התורה, שלדעת בית הלל מותר לטמאותם אפילו שעדיין אין עליהם שם טומאה כלל. ואם כן הוא הדין לתרומת חמץ בשעה השביעית, שהרי באותה שעה היא אסורה מן התורה.

דוחה הגמרא: **שָׁאנִי הָתָם** – שונה שם הדין בפיגול ונותר, שמותר לטמאותם משום **דְּאִית לְהוּ** [–שיש להם] כבר שם **טוּמְאָה מִדְּרַבָּנָן**, מלבד מה שהם אסורים מן התורה. **דְּתָנַן** – שכן שנינו במשנה להלן (קכ:), **הַפִּיגּוּל וְהַנּוֹתָר מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם**, שכן גזרו עליהם חכמים טומאה, כדי שלא יפגלו הכהנים את הקרבן בשביל להפסיד את הבעלים, וכדי שלא יתעצלו הכהנים באכילתו ויביאוהו לידי נותר. ודווקא משום כן מותר לטמאותם, אבל תרומת חמץ טהורה בשעה שביעית, אפילו שהיא אסורה מן התורה יתכן שאסור לטמאותה, לפי שאין עליה שם טומאה כלל.

הגמרא מבקשת להוכיח כדברי רבי יוחנן מברייתא אחרת: **לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ** – האם יש סיוע לדברי רבי יוחנן שלדברי הכל מותר לטמא תרומת חמץ בשעה שביעית, ממה ששנינו בברייתא, **הַפַּת שֶׁעִיפְּשָׁה וְנִפְסְלָה מִלֵּאָכֵל לְאָדָם**, **וְעַדַיִן הַכֶּלֶב יָכוֹל לֶאֱכָלָהּ**, עדיין יש עליה תורת אוכל לענין קבלת טומאה, **ואם נטמאה הרי היא מְטַמְּאָה** דבר אחר **בְּטוּמְאַת אוֹכָלִין** בְּאופן שיש בה שיעור **כַּבֵּיצָה**, כדין שאר אוכלים שמטמאים בשיעור זה. **וְאִם פת** זו היא של תרומה טהורה, הרי היא **נִשְׂרֶפֶת** [–מותר לשורפה] יחד **עִם** הפת **הַמְּטַמְּאָה בְּפֶסַח**, ואפילו שתוך כדי שריפתן יחד נוגעת הטמאה בטהורה ומטמאה אותה. הרי שמותר לטמא תרומה שאינה ראויה לאכילה אף לשיטת רבי יוסי, שכן ברייתא זו בהכרח שנויה בשיטתו, שהרי לשיטת רבי מאיר מותר לטמא בערב פסח גם תרומת חמץ שראויה לאכילה. והוא הדין לתרומת חמץ בשעה השביעית, שאף לשיטת רבי יוסי מותר לטמאותה, לפי שהיא אסורה מן התורה באיסור חמץ ואינה ראויה לאכילה. דוחה הגמרא: **שָׁאנִי הָתָם** – שונה שם הדין בפת שעיפשה, משום **דְּעָפְּרָא בְּעָלְמָא הוּא** – שהיא כעפר, ואינה ראויה לאכילה מחמת עיפושה, ועל כן מותר לשורפה עם הטמאה בפסח. מה שאין כן בתרומת חמץ טהורה בשעה השביעית, שמצד המציאות היא ראויה לאכילה, ורק מחמת דין התורה אסור לאוכלה, ועל כן יתכן שאסור לטמאותה.

הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי במשנתנו לשיטת רבי יוחנן. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם אכן הוכחת רבי מאיר היא מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים, **מַאי** [–מה] השיב לו רבי יוסי **'מוֹדֶה** רבי אליעזר ורבי יהושע', הרי לא מדבריהם הוכיח רבי מאיר את דינו. מתרצת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר לֵיהּ** [–כך אמר לו] **רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי מֵאִיר**, מה שהוכחת מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים על תרומת חמץ אינה הוכחה, כפי שיבואר להלן. **וַאֲפִילּוּ** לְשיטת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּמַיקֵּל** יותר מרבי אליעזר ביין תרומה שעומד ליפול לתוך חולין טמאים ולהיטמא, ומתיר לקבלו בכלים טמאים, לא התיר לעשות כן אלא במקום הפסד, כדי שלא תיפול התרומה לתוך החולין ותאסרם. אבל בשריפת תרומת חמץ טהורה יחד עם הטמאה בערב פסח, שאין הפסד בכך שישרוף כל תרומה בפני עצמה, **כִּי מַיקֵּל** – מתי יתכן לומר שהיקל בדבר, דווקא **בִּתרומת חמץ תְּלוּיָה** [–ספק טמאה] **ובתרומת חמץ טְמֵאָה** היקל לשורפן יחד, **אֲבָל בְּתרומת חמץ טְהוֹרָה** ו**בתרומת חמץ טְמֵאָה לֹא** היקל לשורפן יחד.

עוד מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם אכן למד רבי מאיר את דינו מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים שמותר להוסיף טומאה על בשר שנטמא בולד הטומאה דרבנן, **אַמַּאי** [–מדוע] השיב לו רבי יוסי **שְׁאֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה** – שאין לדמות תרומת חמץ טהורה בשעה השישית לבשר זה, הלא **מִדָּה וּמִדָּה הִיא** – הלא דומים הם זה לזה. שהרי מכך שמודה רבי יוסי שמותר לטמאותה בשעה השביעית, מוכח שהוא מדמה איסור לטומאה, ואינו מחלק ביניהם. ואם כן יפה הוכיח רבי מאיר מדברי רבי חנינא, שכשם שמותר להוסיף טומאה דאורייתא לבשר טמא מדרבנן, כמו כן יש להתיר לטמא בטומאה דאורייתא תרומה בשעה שישית האסורה מדרבנן, ומדוע דחה רבי יוסי את דבריו.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, הָכָא** [–כאן] בעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים מדובר **בְּבָשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּמַשְׁקִין, שֶׁנִּטְמְאוּ מַחֲמַת שֶׁרֶץ**, ונחלקו רבי מאיר ורבי יוסי האם בשר זה טמא מדרבנן או מן התורה. **וְאִידָּךְ** [–והולך] **רַבִּי מֵאִיר לְטַעֲמֵיהּ** [–לשיטתו], **וְרַבִּי יוֹסֵי הוֹלֵךְ לְטַעֲמֵיהּ** [–לשיטתו]. **רַבִּי מֵאִיר לְטַעֲמֵיהּ, דַּהֲרִי אָמַר שְׁטוּמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים** אינה אלא מִדְּרַבָּנָן, ומן התורה משקים אינם מטמאים אפילו אוכלים. נמצא שבשר זה שנגע במשקים נטמא רק מדרבנן, ואף על פי כן התיר רבי חנינא לטמאותו בטומאה דאורייתא, על ידי בשר שנטמא באב הטומאה. ומדבריו הוכיח רבי מאיר שמותר לטמא תרומת חמץ טהורה בשעה שישית בטומאה דאורייתא, ואפילו שבאותה שעה אין היא אסורה אלא מדרבנן. **וְרַבִּי יוֹסֵי לְטַעֲמֵיהּ, דַּהֲרִי אָמַר שְׁטוּמְאַת מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים** היא מִדְּאוֹרַיְיתָא, ונמצא שבשר זה טמא מן התורה, ודווקא משום כן התיר רבי חנינא לשורפו עם בשר שהוא ראשון דאורייתא. לפיכך אין להוכיח מדברי רבי חנינא על תרומת חמץ בשעה שישית שאינה אסורה אלא מדרבנן, ואסור לשורפה עם תרומה טמאה.

הגמרא מביאה את מקור מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי בדין טומאת משקים לטמא אחרים: **דְּתַנְיָא** – שכן שנינו בברייתא,